

א. פ ת י ח ה

במהלך החיים אדם פוגש באנשים אחרים, באישים ומנהיגים שונים, הקשורים למקום עבודתו או המשתייכים לאותו ארגון או מעמד כלכלי - חברתי - פוליטי. עם חלק מאותם אנשים נוצרים קשרים הדוקים, לעתים לא רק במסגרת העבודה עצמה, אלא גם עם המשפחות. קשרים אישיים אלה עשויים להיות לתקופת חיים ארוכה. על רקע דומה, לאחר ביצוע תפקיד או משימה מוגדרת, יש ומן הנכון להודות לאותם אנשים שסייעו לך לבצע את תפקידך או משימתך בהצלחה.

פרק זה מיועד להציג את אותם האנשים אתם יצרתי קשר משמעותי ואת אותם אנשים הראויים לתודה על עזרתם לי. לכן הוגדר פרק זה - **"אנשים יפים במהלך הדרך"**.

על חלק מהאישים אומר כהקדמה מספר דברים, כבר בפתיחה.

את **חיים לסקוב** ואת **מאיר זורע ("זרו")** הכרתי בראשית דרכי בצה"ל. זרו היה מפקד ביה"ס לקצינים (1950) כאשר אני הייתי חניך ואח"כ מדריך, בעוד לסקוב היה ר' מה"ד.

לסקוב גרם לגיוסי לשרות בקבע בצה"ל - וזה הסיפור:

חודשיים לאחר שחרורי (ממלחמת העצמאות) והצבתי למילואים, זומנתי לאמן את אחת מפלוגות המילואים הראשונות שהקימו. בגמר האימון הגיעו הרמטכ"ל ולסקוב (ר' מה"ד) לראות את תרגיל-האש המסיים את האמון. התרגיל היה מוצלח ביותר, ראיתי את לסקוב מסתודד עם הרמטכ"ל ופונה אלי:

אני עומד להציע לך הצעה שלא תוכל לסרב לה, בעוד חודש מתחיל קורס מג"דים, אתה מוזמן להשתתף. ואכן לא סירבתי (קצין בדרגת סגן, איש מילואים בן 21, בקורס מג"דים).

עם **זרו**, פעלנו יחדיו בגי"ש ובאוגדת השריון ("קדש" - 56), בהיותו סגנו של לסקוב המפקד, ואנכי קצין האג"ם. קשרי העבודה היו מצוינים. הוא היה מפקד וקצין מטה מעולה. כאיש שלחם בבריגדה היהודית בצבא האנגלי הכיר היטב את תרגולות הצבא יחד עם המשמעת והדאגה לחייל הפשוט. יחד עם זאת איש האדמה, חקלאי מצטיין (במשקו - מעגן מיכאל).

הקשר עם זרו נמשך לאורך כל השנים (בהיותו אלוף פיקוד צפון ור' אג"ם במטכ"ל). אף לאחר שחרורו מצה"ל. נהגתי לבקרו במשק עם משפחתי. המשפחות נפגשו פעמים רבות (דבר שהיה חסר אצל לסקוב שהיה ללא ילדים). נפגשנו עד יום מותו. בהלוויה הספדתי אותו (ההספד מופיע בפרק זה).

את **דוד אלעזר ("דדו")** הכרתי בשריון. הוא צעד בעקבות חיים בר לב. עבר הסבה לשריון לאחר מלחמת "קדש", היה מח"ט 7, סגן מפקד גי"ש ואח"כ מפקד גי"ש. דדו מת צעיר, מיד לאחר מלחמת יום-הכיפורים. כאשר מלאו 25 שנה למותו, נערך יום-עיון בו נשאתי דברים לזכרו - כאיש שריון (חומר זה מופיע בפרק זה).

פגשתי את שמעון פרס עוד בהיותו סגן שר-הביטחון (59-1965), אך היו אלה פגישות מקריות, לרוב עם ביקוריו ביחידות או בכנסים וימי-עיון. פגישת עבודה רשמית, ראשונה, התבצעה כאשר הוא התמנה כשר-הביטחון ואנכי, כר' אג"ם / מ"מ הרמטכ"ל חזרתי מניהול וועידת ג'נבה בין ישראל וסוריה/מצרים ומסרתי דוח על הוועידה ותוצאותיה. במהלך השנים בין 1974 ו-1977 נפגשנו רבות, במסגרת העבודה על התכניות הרב שנתיות של צה"ל (תכנית "אתגר" לשנים 74-79, ו- "מטמון" לשנים 80-84). בהצגת תכניות אלה בארה"ב, השתתפתי בפגישתו עם מזכיר ההגנה האמריקאי, ואח"כ הצגתי התכניות בפנטגון. התליתי אליו בביקורו בדרום אפריקה. יחסים מיוחדים נרקמו בינינו ונשמרו ככאלה גם בהיותו בממשלה/במפלגתו במהלך השנים, עד יום מותו.

* * *

ב. היחסים עם שר הביטחון שמעון פרס

אחרי הבחירות לכנסת באפריל 1974, כאשר יצחק רבין נבחר לראש הממשלה, התמנה שמעון פרס לשר הביטחון. פרס סיים את תפקידו כשר הביטחון ב-20 ביוני 1977, כאשר ממשלת מנחם בגין עלתה לשלטון ועזר ויצמן התמנה לשר הביטחון במקומו. העובדה שיצחק רבין היה ראש ממשלה לא הקלה את עבודת שמעון פרס כשר הביטחון. היו ביניהם חילוקי דעות, במיוחד בכל הקשור להסדרים והסכמים, שנדונו וסוכמו על ידי ארצות הברית עם הצדדים השונים (מצרים, סוריה, האו"ם ואחרים), כמו לדוגמה הסדר הביניים בין ישראל ומצרים בספטמבר 1975, שהיו בו פתרונות אמריקאיים לא פשוטים, שבאו להתגבר על טענות מוצדקות של צה"ל על היקף הנסיגה, עזיבת רכס אום חשיבה והכניסות לצירי הג'ידי והמיתלה. פרס היה לרוב קיצוני יותר בדעותיו מרבין ודרש להציג עמדות ותנאים מקשים, בעוד שרבין חיפש פשרות לקידום פתרון שיאפשר התקדמות וביצוע, תוך הסתמכות על ארצות הברית. עניינית, פרס לא מנע ממני או הגביל אותי, כיו"ר משלחות ישראל, בניהול המשאים ומתנים בג'נבה בוועידות שכוונסו לגיבוש הסדרי הביניים עם סוריה ומצרים.

נפגשתי כמובן עם פרס מדי פעם במטכ"ל ובביקוריו ביחידות עוד בהיותו מנכ"ל משרד הביטחון (בשנים 1953-1959), ובהיותו סגן שר הביטחון (בשנים 1959-1965), אך פגישת עבודה ראשונה בינינו התקיימה רק לאחר כניסתי לתפקיד ראש אג"ם ומ"מ הרמטכ"ל, כאשר פרס התמנה לשר הביטחון, ואני חזרתי מג'נבה, בה ניהלתי את משלחת ישראל בוועידה שדנה בהסכם הפרדת הכוחות וההיערכות מחדש עם סוריה ברמת הגולן.

זומנתי אז לארוחת בוקר עם ראש הממשלה ועם שר הביטחון כדי למסור להם דוח על הוועידה ותוצאותיה. פרס לא היה איש צבא, אך הכיר את צה"ל, ובקיאותו במערכת הביטחון, בתעשיות הביטחוניות, במערך המדיני והפוליטי בישראל ובחו"ל (במיוחד באירופה ופחות מכך בארצות הברית) הייתה מושלמת. הוא ידע להשרות אווירה נוחה ואמינות ביחסי העבודה. כשהיה שר הביטחון נפגשנו רבות במסגרת העבודה המשותפת – במטכ"ל, בביקורים במפקדות וביחידות צה"ל, בתרגילים השונים, בדיונים אצלו ובדיווחים שלי על התקדמות התוכניות והביצוע של תר"ש (תכנית רב שנתית) וסד"כ "אתגר" ו"מטמון". גם נסענו ביחד לחו"ל – לארצות הברית, להצגת תוכניות "אתגר" ו"מטמון" בפני שר ההגנה האמריקאי ובפנטגון – וכאמור לעיל, בביקור-סיור בדרום אפריקה.

באחת מהפגישות שלנו, הפתיע אותי פרס עם סיומה בשאלה ישירה: "כיצד אני מעריך את ביצוע תפקידו כשר הביטחון". לקח לי מעל לדקה להתחיל לענות לו, ולאחר שחזרתי למשרדי מהפגישה ניסיתי לרשום את עיקרי הדברים שאמרתי (מרשימה זו אני דולה את דברי שלהלן. אין זו סטנוגרמה, אלא עיקרי דברים מהזיכרון, שנרשמו אז).

בדברי עשיתי הבחנה בין הפעילות השגרתית בצה"ל לבין הפעילות המדינית של ראש הממשלה והממשלה: באשר לפעילות השגרתית בצה"ל, המתבטאת בפגישות עבודה, בביקורים ביחידות צה"ל, בהשתתפות בכנסים, בנאומים שלו בפני פורומים של הצבא, בסיכומים ובהכוונת פעילות השגרה, אמרתי כי הדברים נעשים בצורה טובה ביותר: האווירה והנגישות אליו נוחה והוא זוכה באמון המערכת. הוספתי כי לעתים חסרה הכוונה "מיניסטריאלית" בנושאי ליבה, כמו התוכניות הרב-שנתיות, בהן הקביעות המדיניות והצבאיות היו לרוב לפי הצעות של צה"ל. יחד עם זאת, כל סיוע שנדרש ממשרד הביטחון ומערכותיו, כולל מהתעשיות הביטחוניות, וכן מתן עצות והנחיות ביחס לקשרי חוץ, נעשים כראוי.

בתחום מדיניות ביטחון, הייתה קיימת שנים רבות טענה שצה"ל מכתוב לדרג המדיני את המדיניות, מכיוון שהוא בעל המידע המעודכן, אנשי מחקר ותכנון ומערכת חושבת ומעריכה, בעוד שלדרג המדיני חסרה מערכת כזו. לא אמרתי דברים אלה לפרס, ויצאתי מההנחה שהוא מודע להם. עם זאת, אמרתי לו כי מדיניות הביטחון, על בסיסה עורכים הערכות מצב ובונים תוכניות רב-שנתיות, אמנם מתואמת ומאושרת על ידי הדרג המדיני, אך לא מורגש גורם מדיני מוביל וצריך לחשוב כיצד לשנות מצב זה. באשר לראש הממשלה והממשלה, הוספתי

כי להערכתך, הדרג המדיני אינו מעורה מספיק בידע על הנעשה במדינות האויב ואינו בקיא במטרות שצה"ל יכול להשיג במדינות אלו ובאפשרויות הפעולה שלו בהן. למעשה, הדרג המדיני אינו מכתוב את מדיניותו כבסיס מנחה לפעילות האפשרית של צה"ל באותן מדינות. המשמעות המעשית בשטח תהיה, שבעת חירום שוב תהיה זו המערכת הצבאית שתציע (למעשה תוביל) את הקביעה המדינית לפעילות הצבאית הנדרשת. חסרה מערכת מתודית, טכנית-עניינית, שיכולה להפעיל את עבודת המטה הנדרשת בין צה"ל ובין המערכת המדינית, כזו שתקבע נוהלי וסדרי עבודה משותפים כשגרה.

בשיחה זו עם פרס לא יכולתי לתת דוגמאות על חוסר המעש המדיני כפי שהיה במלחמת יום הכיפורים. פשוט לא הייתי ערוך לכך אז. אבל יכולתי להתבטא על היעדר המידע אצל הדרג המדיני ועל הצורך ביותר שיתוף פעולה ותיאום בין הדרג הצבאי לדרג המדיני.

פרס הקשיב בסבלנות לדברי, ואז שאל: "מה אתה מציע לעשות?" ביקשתי מספר ימים לחשיבה ולמענה. בימים שניתנו לי לחשיבה "גלגלתי" בראשי שוב את השאלה המפתיעה של פרס אלי. מה הניע אותה? אין ספק שפרס ביקש לבדוק את מעמדו בצה"ל, ואני בתפקיד ראש אג"ם ומ"מ הרמטכ"ל, המתאם את כל אגפי המטכ"ל והחילות ומנהל גם את דיוני מטכ"ל/אג"ם כל יום א' בשבוע (כפי שהיה נהוג אז), נחשבתי בעיניו כמי שיכול באמת לתת מענה לשאלה כזו. יחד עם זאת, פנייה כזו מצביעה לדעתי על אמון והערכה כלפי האדם אליו פנו. על אמון והערכה זו רציתי לשמור. לאחר כשבוע נפגשתי עם פרס שוב והצגתי את עמדתי. הצעתי שאפעל בשני שלבים:

- בשלב ראשון אנו נכין נייר מטה אסטרטגי, שיפרט את מדינת "האויב" בכל חזית (דרום, מרכז, צפון) כולל פרטים על צבאה, מדיניותה, אוכלוסייתה – הרכבים ומאפיינים, תשתיות פיזיות, יעדים עיקריים – צבאיים ואזרחיים – היכולים לשמש כמטרות צבאיות, האפשרויות המבצעיות הפתוחות בפני צה"ל לפעול במדינות אלו, והערכות מודיעין על האפשרויות של כל אחת מהן לפעול בצורה עוינת כלפי ישראל, כולל בדרכים התקפיות. שר הביטחון יקבל את נייר המטה האסטרטגי לעיונו והוא יחליט האם לעבור לשלב השני והאם בשלב השני ישתתפו כל שרי הממשלה או רק הקבינט הביטחוני.
- בשלב השני יתקיים במטכ"ל יום הערכה עם הדרג המדיני. צה"ל יציג למשתתפים פירוט של כל הנתונים על כל מדינה ומהן אפשרויות הפעולה הצבאיות העשויות לתרום (באם יידרש) להשגת מטרות מדיניות בכל אחת מהן.

בגמר הצגת הנתונים יקויים דיון במטרה לאפשר למשתתפים להתייחס לנושא – מהן המטרות המדיניות של ישראל כלפי מדינות אלו וקביעה של מדיניות הביטחון של מדינת ישראל כלפי כל מדינה. במידת הצורך יקויים יום נוסף של דיונים. בגלל רגישות החומר וסיווגו הביטחוני, לא יחולק למשתתפים עותק כתוב.

- הפורום הצבאי והפורום המדיני יתכנסו פעמיים בשנה במטכ"ל, כנוהל עבודה שגרתית, כדי להציג עדכונים שוטפים ביחס לכל מדינה ולבחון את הצורך לעדכן/לשנות מטרות מדיניות או צבאיות.

לאחר ששמע את ההצעה אמר שר הביטחון פרס כי הוא חושב שמדובר בהצעה מצוינת שאם תתבצע אכן יושג שיתוף פעולה אסטרטגי בין הדרג הצבאי והדרג המדיני. השינוי העיקרי המתבקש בהצעה הוא ליידע את הדרג המדיני מבעוד מועד בנתונים המעודכנים ביחס לכל מדינה. פרס הוסיף כי היענות להצעה מחייבת כמובן את הסכמתו ואישורו של ראש הממשלה. סיכמנו כי פרס יבחן את הנושא ויודיע לי מתי ניתן יהיה להמשיך בביצוע הרעיון. בסיום הפגישה דיווחתי לרמטכ"ל על ההצעה, אך מבלי לפרט את נושא השיחה אתי שיזם שר הביטחון.

לאחר מספר ימים דיבר אתי הרמטכ"ל, וממנו הבנתי כי מיהו שוחח אתו בנושא (איני יודע אם היה זה ראש הממשלה או שר הביטחון עצמו). רב־אלוף גור הוסיף כי ההצעה אינה נראית לו, בעיקר בגלל החשש וחוסר האמון שהוא נותן במשתתפים האזרחיים (כולל השרים, שהינם אנשים פוליטיים) שיידעו לשמור על המידע והסיכומים שיתקבלו בדיונים המשותפים. בהמשך, שוחח אתי גם שר הביטחון ומסר כי למרות שהוא תומך לחלוטין בההצעה, הוא לא יכול לבצע אותה באותו שלב. נמנעתי מלשאול אותו לסיבות לדחייה.

היעדר מדיניות ממשלתית מנחה לדרג הצבאי, שמתלווה אליו בפעילותו, מתקיים מאז תקופת בן-גוריון. לצערי, הניסיון שעשיתי לאחר מלחמת יום הכיפורים לשנות מצב זה ו"לחייב" את הדרג המדיני לעשות מעשה ולקבל על עצמו את האחריות הנדרשת, נכשל. אני מנסה לנחש-להניח כי אם הניסיון היה מצליח, מלחמת לבנון הראשונה הייתה נראית אולי אחרת. זאת, כי בחומר שהוכן בזמנו במטכ"ל על לבנון הייתה אזהרה מודגשת לא לשתף פעולה באופן בלעדי עם הנוצרים ולא לנסות לשנות את המרקם העדין בין העדות השונות בשלטון הקיים בלבנון. * * *

ג. דוד אלעזר (דדו) - כרמטכ"ל ואיש שריון

דברים על "דדו בשריון"
(25 שנה לדדו- ערב לזכרו - 10 מאי 01)

מאחר ומדובר בתקופה ולא באירוע בודד, נדרשת הכללה ורקע מקדים.

הרקע

- במלחמת "קדש" - 56, הוכיח השריון את יכולתו לפעול כחייל עצמאי ומוביל ולא כחייל מסייע לחי"ר. ומאז 56, גדל משקלו של השריון בצה"ל, וגידולו נדרש למפקדים רבים, בעקבות ברמת מג"דים ומח"טים, והסבות של אנשי חי"ר לשריון הפכו צורך חיוני (ופופולרי בקרב מפקדים בחי"ר).
- קדם למלחמת "קדש" מינויים של לסקוב כמפקד גי"ש ושל זרו כסגנו. ניתן לכנות זאת הסבב הראשון של מפקדים שהופנו לשריון, מפקדים ממוצא חי"ר, עם רקע, עבר וניסיון בריטי. סבב זה היה קצר יחסית.
- סבב המפקדים השני, ממוצא חי"ר, הפעם עם רקע פלמ"חאי, החל עם מינויו של חיים בר-לב כמפקד גי"ש ולאחריו דדו. סבב שהחל בשנת 57 והסתיים בסוף שנת 64.

דדו הצטרף לשריון לאחר "קדש", עבר הסבה ובשנת 58 מונה כמח"ט 7. שנה לאחר מכן מונה כסגנו של חיים בר-לב ובשנת 61 מונה למפקד גי"ש, תפקיד אותו מילא משך כ-3.5 שנים, עד לשלהי שנת 64, כאשר טליק סגנו החליף אותו כמפקד גי"ש, ודדו מונה לאלוף פיקוד הצפון.

המאפיינים של דדו בשריון

- תקופתו של דדו בשריון אופיינה, ראשית- בגיבוש תורות לחימה, העמקת ההדרכה ופיתוח תרגולות, בעקבות בארבעה תחומים:
- לוחמת שריון בלילה
 - לחימה בשטחים מדבריים (דמוי סיני) ובשטחים הרריים (דמוי הגולן והרי יהודה ושומרון).
 - פיתוח הקרב הנייד, לחימת שריון בשריון (מה שכונה "ש.ב.ש").
- *טכניקת הבקעת יעדים וקווי-הגנה ע"פ הדוקטרינה הקווית, הסובייטית, (עליה למדנו מתצלומי האוויר על יעדים בסיני). יש לזכור שבתקופה זו לא הייתה קימת זרוע-היבשה ועדיין לא מפקדת חיילות-השדה, והתאום וההכשרה הביני-חיילית הוטלו על מפקדת גייסות השריון, אשר הייתה אחראית לתאום והכוונת החי"ר - הצנחנים - הארטילריה - ההנדסה וחיילות העזר השונים, כאשר העוצבה הבסיסית הייתה אוגדת-השריון.

ארבעת הנושאים שהזכרתי היוו הבסיס העיקרי לאורם תורגלו והוכנו הכוחות ללחימה, בתקופתו של דדו בשריון. הנושאים נלמדו והוטמעו בתרגילים, בקורסים רב-חיליים, בהשתלמויות, בימי-עיון, בוועידות מח"טים (אחד הכלים הייחודיים שפותחו בתקופת דדו ואשר שימשו לסעור מוחות ולהטמעת נושאים תורתיים), כל זאת תוך ניצול מרבי של הכוחות הסדירים, בעקבות ביה"ס לשריון וחיטבה 7, תוך שילוב מתמיד של יח' ואנשי המילואים, מכל חיילות השדה.

מיוחדים וזכורים כמצוינים, היו קורסי המ"פים, רב-חיילי, השתלמויות הלחימה בלילה, תרגולי ההבקעה ובעקבות התרגילים העוצבתיים אשר התקיימו בשטחים מגוונים, ביום ובלילה, - כאשר דדו לוקח חלק מרכזי בהכוונה -בהכנה- ובליווי הביצוע בשטח.

מאפיין חשוב של תקופת דדו בשריון, מאפיין המהווה למעשה השלמה לכל הנושאים האחרים, -היה: התרבות - החינוך ורוח-השריון - דדו טיפח זאת בדגשים מיוחדים: להקת-השריון, מקהלת הגברים של השריון, ערבי השריון בהיכל-התרבות בת"א, מחנות ותצוגות הרק"מ בערי הארץ, - כל אלה הפכו לשם דבר והוסיפו רבות לגיבוש הווי, לרוח השריון, ולגאוות היחידות. בכל אלה, דדו, היה מעורה באופן אישי.

כמי שהיה תחת פיקודו של דדו משך כ- 10 שנים, ב-4 תפקידים שונים- כמפקד ביה"ס לשריון ומח"ט 7 -כאשר דדו היה מפקד גי"ש, כעוזר ר' אג"מ, כאשר דדו היה ר' מטכ"ל/אג"מ, וכר' אכ"א כאשר דדו היה הרמטכ"ל, ארשה לעצמי לסיים, כנקודה אחרונה, על צורת המנהיגות ואישיותו של דדו -

דדו היה מפקד קר-רוח ומאופק, בעל ביטחון עצמי ניכר, אופטימי ללא תקנה, אדם המצטיין בנועם הליכות, התחשבות בזולת ורצון לשכנע. חשוב היה לדדו להסביר ולהשיג דברים תוך הבנה והסכמה. דדו השיג את אשר אחרים ניסו, לעיתים, להשיג בצעקה או במתן פקודה גרידא. חיובו היה שובה לב.

אהבו את דדו בשריון והעריכו את תרומתו לחייל.

אין ספק שתקופתו של דדו בשריון תיכלל בין אבני - היסוד עליהם הוקם בנין הפלדה - השריון של צה"ל.

* * *

דוד אלעזר (דדו). דדו היה ר' מטכ"ל/אג"ם, חיים בר לב הרמטכ"ל ואני שמשתי כעוזר ר' אג"ם. עבדנו יחד בהרמוניה מלאה. כאשר התמנה לרמטכ"ל (בשנת 1972) הובטח לי כי תפקידי הבא יהיה אלוף פיקוד הדרום, מיד לאחר סיום תפקידו של אריק שרון, שצפוי לסיים בראשית שנת 74. בינתיים ביקש דדו שאקבל את תפקיד ר' אכ"א, במיוחד כדי שאבצע את קיצור השירות בסדיר, וזה לא יימנע את מינוי כאלוף פיקוד הדרום. (בראשית 74). אך המציאות הייתה שונה. שרון החליט להקדים את עזיבתו מצה"ל לחיים פוליטיים, ובמקומו מונה שמואל גונן ("גורודיש"), לרמטכ"ל היה קל יותר להוציא ממנה ד"ד מאשר אותי כר' אכ"א. במלחמת יום-הכיפורים שמשתי כר' אכ"א ומה"ד ומתאם חיילות היבשה, (למעשה מפקד "זרוע היבשה"). על תקופת מלחמה זו, מתחייבת התייחסותי לפעילותו של דדו כרמטכ"ל -

בהכללה נכון לומר - "דדו הוביל את צה"ל לניצחון צבאי גדול". הוא היה הרמטכ"ל של צה"ל לפני המלחמה ובעת המלחמה. על תפקודו במלחמה נמתחה עליו ביקורת רבה. ביקורת מוצדקת.

היו לו מהלכים שגויים, לעתים מהעדר עבודת-מטה נאותה ולעתים מפזיזות מחשבתית ואופטימיות יתרה אציין אותם המהלכים (או ההכנות) השגויים:

* צה"ל לא הוכן כראוי למלחמה. לא בוצעה הערכת-מצב מדינית-צבאית לאחר מלחמת ששת-הימים. לא הייתה תכנית מוכנה לצה"ל - מה עושים כאשר מלחמה קורת.

* פיקוד הדרום לא היה ערוך ומוכן להגנה.

* נוהלי הקרב (ברוב הרמות) היו חפוזים משך כל המלחמה. תכנונים וסיכומים בוצעו לרוב בשטח ולא במטכ"ל. סגן הרמטכ"ל (האלוף טל), ניסה לתקן זאת, אך ללא הצלחה.

* ניתן לפיקוד הדרום אישור להיערך להגנה בניגוד לתכנית המלאה של "שובך יונים".

* תכנית ההתקפה המטכ"לית/פיקודית, בפיקוד הדרום ב- 8 לאוק' 73, הייתה שגויה, וביצועה נוהלה בצורה חמורה.

* התכנית המטכ"לית/פיקודית לביצוע הצליחה, לא הוכנה ולא בוצעה כראוי (עיתוי לא מתאים; חוסר ריכוז כוחות לביצוע);

* פעילות כוחותינו בארץ גושן במצרים התנהלה ללא בקרה והכוונה פיקודית/מטכ"לית. תקיפת העיר סואץ - משגה.

ד. חיים לסקוב - האיש והשריון

(יום עיון, אונ' בר-אילן, 20 לפטירתו. 27 נוב' 02)

שיחה על לסקוב, עבורי, הנה גם זיכרון אישי, ולא רק מהשריון.

הכרנו לראשונה בשנת 50, אני קצין צעיר שזה עתה סיים קורס קצינים והושאר להדרכה בקורס הקצינים שזרו (האלוף זורע) היה מפקדו ולסקוב אחראי למערך ההדרכה בצה"ל. ומאז, למרות הפרש הגילים בינינו, נפגשנו ושוחחנו רבות, במפקדות – ביחידות – בשדה, בבית (על צלחת חמין או ירקות בשבת), ואף לאחר שחרורו של לסקוב מצה"ל, ואני עוד בשירות, נהגתי להזמין לאירועים מיוחדים, כמו כנסים, תרגילים ותמרונים ותמיד שמחתי לשמוע, ולהעריך מאד את השגותיו, הערותיו והצעותיו. גם לאחר השחרור שלי מצה"ל המשכנו להיפגש ולשוחח על צה"ל, המשטרה ועל הנעשה במדינה. גאה הייתי להיות ידידו של לסקוב עד יום מותו.

לסקוב היה איש צבא בכל רמ"ח איבריו, בתפקיד היה נוקשה ודורש משמעת אך דואג לזכויות וצרכי החייל והמפקד הזוטר. בשיחה היה אדם רגיש, פתוח לשמוע ולהבין את הזולת, שמח לייעץ ולעזור. איש שאהב את השירות והבין את מטרת השירות, במובן הטהור ביותר של מושג השירות. מספיק לבחון את התפקידים שביצע, כדי להבין זאת: ר' מה"ד, מפקד ח"א, מפקד גייסות השריון, אלוף פיקוד הדרום, ר'אג"מ-ס' הרמטכ"ל, רמטכ"ל, ונציב קבילות חיילים. לסקוב היה איש מיוחד – הוא רצה ואהב לשרת.

ארשה לעצמי לתאר שלוש אפיזודות קטנות המציירות את האיש לסקוב:

- בהיותו רמטכ"ל, באתי אליו לפגישה שגרתית ללשכתו, ביום ו' אחה"צ, שהנו לרוב יום הראיונות. בחדר ההמתנה היו מספר חיילים שהמתינו לפגישה עם הרמטכ"ל. והנה יוצא הרמטכ"ל ופונה לחיילים שהמתינו ואמר: "אני מתנצל על האיחור בלוח הזמנים המתוכנן והצורך שלכם להמתין. אנחנו נשלים את כל הפגישות ואתכם הסליחה". זאת אומר הרמטכ"ל עצמו לחיילים ולא הרל"ש או הפקידה!
- מספר ימים לפני מערכת "קדש", לצורך אימון טכני של מפקדת האוגדה, יצאנו לשטח קרוב למחנה – קסטינה, לבחור השטח לאימון. יצאנו בג'פ- לסקוב, זרו, אנכי ונהג, ביום ו' אחה"צ, ונתקענו בשטח, ללא מכשיר קשר. הלכנו ברגל למושב הקרוב – סגולה כדי לטלפן למחנה ולבקש עזרת חילוץ. הגענו למושב עם כניסת השבת, נכנסו לבית הקרוב, לטלפן. בבית הייתה משפחה-הורים ו-8 ילדים, עולים חדשים בארץ. טלפנו ועמדנו לעזוב, אך המשפחה הפצירה בנו לאכול אתם ארוחת שבת. עם כל רצוננו לאכול מעט, בלחץ המשפחה אכלנו כיד-המלך. בינתיים הגיעה החילוץ אמרנו תודה ועזבנו. לא היה לנו ספק שמה שאכלנו לא השאיר הרבה למשפחה מרובת הילדים לגמור את השבת. לסקוב לא היה יכול להשלים עם זה, והורה לקחת סיר חמין ומנות קרב מהמחנה ליסוע למושב, לעצור כמאתיים מטר לפני המושב, לא לחלל את השבת בגלוי, וללכת ברגל לבית המשפחה ולתת לה את המזון. וכך נעשה.
- ואפיזודה הקשורה אלי אישית, ואתכם הסליחה. הפלוגתא בין שר הפנים והמשטרה – בורג, לבין מפכ"ל המשטרה – הרצל שפיר, במה שכוונה "תיק אפרסק". לסקוב מופיע בטלוויזיה בתכנית "מבט", ובין השאר הוא נשאל: "המסקנה מדברייך שהשר בורג, אם אמנם מכחיש הדברים, שהוא משקר!" ולסקוב עונה: "זה לא השטח שאני יכול להתייחס אליו. אני מנוע מלטפל בדברים אלה" (לסקוב אז – משמש כנציב קבילות חיילים). ובהמשך, ולא באופן ישיר לשאלה הקודמת שנשאלה, הוא אומר, כשהוא מתייחס אלי: "אני מכיר את האיש. הוא ידיד. איש שאני מאמין לו יותר מאשר לעצמי". תשובה לסקובית טיפוסית: שומר על כבוד הממסד אך יחד עם זאת אומר את שלו.

היכרות עם השריון עשה לסקוב עוד במלחמת העצמאות, הוא פיקד על הגד' המשוריין בחט' 7 בגזרת לטרון, ואח"כ כמפקד חטיבה 7 במבצע "דקל" ו- "חורב" בגליל.

כמפקד גייסות השריון מונה לסקוב ב- יולי 56 ושימש בתפקיד עד לאחר מערכת "קדש" ב- 9 לנוב' 56, סה"כ כ- שלושה וחצי חודשים. כדי להבין את התקופה, בהקשר לשריון, מן הנכון לתאר ארבע אירועים שהקשר ביניהם ברור:

- בשנת 55 נערכו מספר תרגילים חטיבתיים בשריון, שנכשלו טכנית. טנקים וכלים אחרים נשארו תקועים בשטח. בצה"ל התחושה הייתה כי השריון עדיין איננו בשל להיקרא "מלך שדה הקרב" ויש להשאיר תפקיד "מלכת שדה הקרב" לחיל הרגלים, ועל השריון לסייע לחי"ר בלחימה. מפקדי השריון היו במועקה. לא כך הם ראו את תפקיד השריון.
 - מבצע "יונה" נערך מספר חודשים לפני מערכת "קדש". הובאו לישראל, מצרפת, במבצע נחיתה סודי, טנקי סופר-שרמן, טנקי אמכס, זחל"מים, תותחים ותחמושת. צוידו יחידות והוכנסו לאימונים מידיים. המורל בשריון עלה פלאים.
 - עם מינוי לסקוב (וזרו- האלוף זורע, כסגן), לבקשתו, נערך דיון תורתי בהשתתפות שרהב"ט –בן-גוריון, הרמטכ"ל – דיין, לסקוב, זרו, (אנכי אז - קצין צעיר בתפקיד קצין האג"ם של גייסות השריון). נושא הדיון: הפעלת השריון בצה"ל. דיין הציג עמדתו – "על השריון לשמש כמסייע לחי"ר", ולסקוב הציג את עמדתו כי "על השריון להוות כוח עצמאי, חלוץ – מבקיע – ופורץ לעומק". להערכתי ב.ג'. השתכנע מדברי לסקוב, אך מטעמים טקטיים ומרצון לשמור על יחסים תקינים עם הרמטכ"ל, במיוחד לקראת מערכה צבאית קרובה, פסק ב.ג', כי הוא עוד רוצה לבחון את הדברים ואיננו רוצה להחליט עכשיו. כך זה נשאר עד שהמציאות והעובדות משדה הקרב של מערכת "קדש" הוכיחו מי צדק.
 - ב- 10 ספט' 56, כחודש וחצי לפני מערכת "קדש", בפעולת תגמול כנגד משטרת קלקיליה, השתתפה פלוגת טנקים אמכס, אשר השמידה את עמדות הירי העיקריות של הירדנים, באש מעל לראשם של הצנחנים בתנועתם ליעד. הייתה זו פעולה מוצלחת של שיתוף- פעולה בין טנקים וחי"ר שעשתה רושם חיובי בכל צה"ל. (אלה היו ארבע אירועים, הקשורים לשריון, המבטאים נכונה האווירה לפני מערכת "קדש").
- מה היו מחשבותיו של לסקוב על השריון, - ניתן להבין מתוך הדברים שאמר וכתב (ואני מצטט):** "למדנו ורצינו ליישם מלקחי השריון במלחמת עולם השנייה, לקחי גרמניה ובריטניה". "היו לבטים רבים, מהם קצרי טווח, יומיומיים, כמו - מה עושים עם המחסור באמצעים, בתחמושת, ברשתות הסוואה? כיצד יזהה רק"מ את עמיתו או את האויב בערפל הקרב? איך יפונה פצוע מתוך טנק שנפגע?" "והיו לבטים רבים, ארוכי טווח, בתחום המדיניות והאסטרטגיה - איך לצפות את תנאי שדה הקרב העתידי? איך מלמדים את קרב האש, וכיצד לשלב אש תלולת מסלול עם ירי שטוח מסלול של הטנקים? לא כל רק"ם בשדה הקרב מגיע ממש למגע, רובם נעים ורק מיעוטם נלחמים. כיצד להביא לביטוי את מירב הכוח?"
- "איך יוצרים עתודה כאשר האמצעים מוגבלים?" (לסקוב שאף ליצור עתודה בתוך היחידות עצמן, ע"י בניית גדודים של 3 פלוגות, כל פל' בת 4 מחלקות טנקים, כל מח' בת 4 טנקים, סה"כ 18 טנקים בפלוגה, כך שפלוגה תוכל לפעול בשני חלקים, שתי מחלקות עם המ"פ ו-שתי מחלקות עם הסמ"פ. או – שבכל פל' המח' הרביעית תשמש כעתודה פלוגתית או כגל שני במתקפה. או- בראייה גדודית, כל פלוגה מקצה את המחלקה הרביעית שלה, ונשארת עם 3 מח' טנקים, ויוצרים פלוגה רביעית בפיקוד הסמג"ד כעתודה גדודית, כאשר כל הפלוגות אז הן בנות 3 מח' – סה"כ 14 טנקים בפל').
- " במערכת לחימה, דברנו על תמרון וביצוע "היתד והמלכודת" או "הפטיש והסדן". תמרון אסטרטגי, המבטא תפיסת שטח חיוני בעומק שטח האויב, והכנת מארב – תקיפה ("הפטיש"), נגד אויב התוקף את השטח החיוני ("הסדן"), תמרון הכולל מהירות- אש- התקפיות והפתעה, תוך ריכוז כוח להשמדת האויב."

לא כל המחשבות קבלו ביטוי מעשי במערכת "קדש" אך נזרע זרע והונחה אבן יסוד נוספת בבניין השריון בצה"ל. **במערכת "קדש"** - השתתפו: מפקדת גייסות השריון כמפקדת אוגדה סדירה, שלוש חטיבות שריון, אחת סדירה – חט' 7, ושתיים מילואים – חט' 27 ו- חט' 37.

ב- 29 לאוק 56, פרצו בציר המרכזי לסיני חט' 7 וחט' 37. וב- 1 נוב' פרצו בציר הצפוני- לסיני, דרך רצועת עזה, רפיח, אל-עריש, לעבר קנטרה בגדות תעלת סואץ - מפקדת האוגדה של גייסות השריון, חט' שריון 27 (מילואים) וחט' החי"ר הסדירה – חט' 1.

מה היה המיוחד מבחינת השריון במערכת "קדש" –

- לראשונה הופעל השריון (או נכון יותר לומר, העיז ופרץ השריון) למילוי תפקידיו הקלאסיים - חדירה לעומק, כיבוש שטחים, השמדת אויב, - ככוח עצמאי.

- לראשונה הופעלה מפקדת אוגדה משוריינת.

- לראשונה הופעלו חטיבות שריון – מילואים.

זכותו של לסקוב, כמפקד גייסות השריון במערכה זו, לקחת חלק נכבד בייחוד זה.

והעיקר: בתולדות צה"ל נרשמה מערכת "קדש" כמערכה בה הפך חיל השריון לאגרוף המחץ העיקרי של חיילות היבשה בצה"ל. הוויכוח בין דיין ללסקוב, שהחל בדיון אצל בן-גוריון, הסתיים במתן הוכחה מוחצת בשטח, כי לסקוב צדק, (לזכותו של דיין יאמר, כי בהמשך, תמך גם הוא, בכל לב בראיית חיל השריון כחייל המחץ המרכזי בחיילות היבשה).

ואסיים באפיזודה נוספת, שתקשור אותנו גם לאחד הדוברים הבאים - כאשר השתחרר לסקוב מצה"ל ב- 61, שאלתיו – "חיים מה אתה מתכוון לעשות?", הוא ענה לי על אפשרות של עבודה במסגרת ממלכתית- ממשלתית, אך מיד אוסיף: "אתה יודע מה באמת הייתי רוצה לעשות?", - להיות ספרן בפו"מ, להדריך החניכים בקריאה ובהבנת הנקרא. לעשותם

קצינים חושבים, מעמיקים וטובים יותר. אך בישראל מי יבין זאת!" **הוא לא היה ספרן, אך הוא היה נציב קבילות חיילים. איזה רמטכ"ל בימינו היה מתנדב או מבקש תפקיד זה?**

תודה.